

Koloniale wandeling Meppel: Drenten in de koloniën

Verhalen

Familie Houwink (1678-1945)

Roelof Houwink stamde uit een oude Drentse familie, eigengeerfde boeren uit Weerdinge. De oudste zoon erfde steeds de boerderij, jongere zonen moesten op zoek naar een ander bestaan. Een voorvader van Roelof, Albert Houwink, was zo'n jongere zoon. Hij ging in 1690 met zijn vrouw in Meppel wonen en begon in de Kruisstraat een bierbrouwerij. Ook bouwde hij het Schultehuis aan de Kruisstraat; in het windvaantje staan nog zijn initialen A.H. In 1788 werd de brouwerij door de firma Houwink omgezet in een jeneverstokerij. Hendrik Houwink erfde de zaak in 1808. Hij begon een grossierbedrijf in koloniale waren en bouwde het driedelige pakhuis aan de Kleine Oever. De jeneverstokerij werd toen opgeheven. Hendrik Houwink was de overgrootvader van Roelof Houwink. Roelof wilde meer dan alleen grossier in koloniale waren zijn. Hij had een veelzijdige belangstelling, een creatieve geest en een vooruitziende blik. Hij had biologie willen studeren maar als oudste zoon had hij het recht van opvolging in de firma van zijn vader. Dus werd hij in het bedrijf opgeleid. Zijn vader stierf vrij plotseling in 1894 aan de influenza en Roelof moest als medefirmant het bedrijf verder voortzetten. Om zich van andere Roelofs in de familie te onderscheiden ging hij zich Roelof Houwink Hz. noemen. Begin 20ste eeuw wilde hij het familiebedrijf reorganiseren. Hij was er van overtuigd dat de functie van de firma Houwink, het leveren aan winkels als grossier in de toekomst zou verdwijnen. Hij wilde eigen winkels oprichten zoals Albert Heijn. Helaas voelden zijn beide medefirmanten daar niet voor. Wel nam hij in 1920 de bloeiende handel in koloniale waren van de firma Stokhuijzen over om zijn ideaal toch nog een beetje te kunnen verwezenlijken. Helaas werd het een grote catastrofe. De prijzen van zijn onroerend goed daalden snel en hij kwam zwaar in de schulden. Roelof zag zich na een halfjaar genoodzaakt veel van zijn bezittingen te verkopen. De firma Houwink bezat diverse panden in Meppel in de Hoofdstraat en de Weteringstraat en verkocht deze bedrijfspanden in 1957. Het pakhuis op Kleine Oever 11 (het Drukkerij Museum) werd in 1986 verkocht aan het grafisch museum Drenthe.

Petrus Hofstede Crull (1862-1925)

Petrus (Pieter) Hofstede Crull werd in 1862 in Meppel geboren. Zijn vader Wolter Hendrik Hofstede Crull was arts en zijn grootvader naar wie hij vernoemd werd was naast arts, schoolopziener in Meppel. Pieter studeerde rechten in Groningen en promoveerde aan deze universiteit in 1888. Drie jaar later trouwde hij in Assen met Maria Hendrika Oosting (zie koloniale wandeling Assen), dochter van een kantonrechter. Een paar maanden na het huwelijk vertrok het echtpaar naar Suriname waar Pieter was benoemd als ommegeand rechter. Het echtpaar ging wonen op Mariënburg bij Paramaribo, een suikerplantage in het district Commewijne. Pieter maakte snel carrière en werd in 1892 benoemd tot advocaat-generaal bij het Hof van Justitie in Paramaribo. Hij stond bekend als een behendig debater, maar ook als een eloquent redenaar. Hij wist door de kracht van het woord menigmaal het pleit te winnen. Hij was streng als procureur-generaal, maar buiten zijn werk een beminnelijk mens. In 1898 ging het gezin Hofstede Crull, om gezondheidsredenen met buitengewoon verlof naar Nederland. In 1900 keerde het gezin weer terug naar Paramaribo.

Daar kreeg Hofstede Crull in 1902 te maken met een grote opstand van arbeiders op de plantage Mariënborg. Een geschil over loon escaleerde enorm. Het protest liep volledig uit de hand. In hun woede vermoordden de opstandelingen de directeur van de plantage. Uiteindelijk werd het leger ingezet om de orde te herstellen. Er vielen zeventien doden en negenendertig gewonden waarvan er later nog zeven bezweken aan hun verwondingen. De lijken van de arbeiders werden in een massagraf gegooid en afgedekt met ongebluste kalk. Dat bracht veel beroering teweeg. Tot op de dag van vandaag is dit graf "zoek". Wel is er later een monument geplaatst. Eind 1903 werd Hofstede Crull benoemd tot procureur-generaal bij het Hof van Justitie. Begin 1908 werd hij benoemd tot waarnemend gouverneur door het vertrek van A.W.F. Idenburg en dat gebeurde nog een keer in 1911 door het vertrek van D. Fock. Zijdellings werd hij betrokken bij het dossier Frans Killinger die een staatsgreep in Suriname pleegde. Killinger (ca.1875), in Hongarije geboren, werd in 1904 inspecteur van politie in Suriname. Hij had veel kritiek op het in zijn ogen slechte beleid van het Surinaamse bestuur. Hij wilde de omstandigheden waarin de mensen woonden (slechte hygiëne, onvoldoende water en andere voorzieningen) verbeteren en beraamde een staatsgreep om Suriname om te vormen tot een republiek. Een aanval op fort Zeelandia mislukte en samen met nog zes andere personen werd Killinger gearresteerd. Hij werd veroordeeld tot de doodstraf. Het Surinaamse rechtssysteem was ingericht naar het Nederlandse systeem, uitgezonderd de doodstraf. Hij kreeg strafvermindering en werd uiteindelijk veroordeeld tot vijf jaar dwangarbeid. Hij werd onmiddellijk op de boot gezet naar Nederland waar hij een gevangenisstraf van vijf jaar uitzat, zonder dwangarbeid. In 1916 herdacht Hofstede Crull dat hij vijfentwintig jaar in dienst was in de Surinaamse kolonie. Dat vond hij wel genoeg. Hij wilde terug naar Nederland. In 1918 werd hij benoemd tot officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank in Tiel. Hier bleef hij werkzaam tot zijn dood in 1925, 63 jaar oud. Hij werd onder grote belangstelling begraven in Tiel op de begraafplaats "Ter Navolging" (zie koloniale wandeling Tiel). In de wijk Combe in Paramaribo werd een laan naar hem vernoemd, de Hofstede Crullaan.

Jan Kiers (1722-1788)

Jan Kiers (1722-1788) was afkomstig uit Meppel. In 1747 nam hij als chirurgijn dienst bij de VOC. Na een reis van negen maanden kwam hij in maart 1748 in Batavia aan. Later werd hij ook benoemd tot majoor van de artillerie. Hij trouwde in 1753 met de zestienjarige Aafje Ittema, een dochter van de uit Friesland afkomstige predikant van Batavia, Ytjens Ittema. Het paar kreeg tien kinderen waarvan er vier jong overleden. In 1759 nam hij ontslag bij de VOC. Als stadsapotheker en weesmeester wist hij een fortuin op te bouwen. Toen zijn vrouw overleed in 1772 besloot Kiers met zijn vijf zonen en een dochter weer naar Meppel terug te keren. Hier liet hij het dubbele huis aan de Kruisstraat bouwen, dat al gauw de naam Oost-Indisch huis kreeg. Zijn enige dochter legde de eerste steen van dit pand. In 1778 hertrouwde Kiers met Bregje Muselaar. Met haar kreeg hij nog acht kinderen waarvan er weer vier jong overleden. Kiers bezat meerdere panden in Meppel zelf en buiten de stad het landhuis Oldengaerde. Lang is het niet in zijn bezit geweest. Hij stierf in 1790 en toen verkochten zijn erfgenamen het landgoed weer. Het huis aan de Kruisstraat bleef in het bezit van de familie. Het was verdeeld in twee voorkamers, twee achterkamers, een boekenkamer, een opkamer, een kelder, een zolder en een vliering. Het huis is nu totaal vervallen.

Fenna Feenstra Kuiper (1892 -1983)

Fenna Feenstra werd op 11 mei 1892 geboren te Meppel als Fenna Feenstra Kuiper. Zij bracht een groot deel van haar jeugd door in Arnhem. Nadat haar ouders gescheiden waren, was haar moeder belast met de opvoeding van de kinderen, Fenna Feenstra had twee oudere broers. De financiële draagkracht van het gezin was onvoldoende om de dochter aan de universiteit te laten studeren. Zij volgde de kweekschool in Arnhem en werd onderwijzeres te Brummen. Later kreeg zij alsnog de kans om in Leiden wis- en natuurkunde te studeren. De scheiding van haar ouders, ontaardde in het verbod voor de kinderen ooit nog de door hen geadoreerde vader te spreken of zelfs aan hem te denken. Dit heeft een grote stempel gedrukt op Fenna's leven. Haar respect voor haar moeder en het grote onbegrip voor de intense haat van haar moeder tegen haar vader, is bij Fenna onverwerkt gebleven. In 1919 trouwde zij met de handschoen marine-arts Dr. Bottema. Vanaf die tijd woonde het gezin tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog afwisselend in Den Helder en in Indië, (Soerabaya). In die periode werden een zoon en een dochter geboren. In de tijd dat haar dochter begon met het lezen van meisjesromans, is Fenna Feenstra begonnen te schrijven, onder het motto "Zo kan ik het ook!" Haar eerste boek was *Nelleke's opvoeding*, geschreven in 1937 en uitgegeven in 1939. Zij liet het haar dochter eerst lezen, die er razend enthousiast over was. Nadat in 1940 hun huis in Den Helder door een bombardement onbewoonbaar was geworden, verhuisde het gezin tijdelijk naar Schagen. In 1942 evacueerde de inmiddels weduwe geworden schrijfster naar Sneek. Na de oorlog ging zij werken in het opvangcentrum voor gerepatrieerden "La Fôret" in Doorn. Zij werd daar geconfronteerd met de ontredde van de uit de Indische kampen gekomen Nederlanders en zag hoe weinig steun en begrip deze mensen in Nederland ontvingen. In het boek *Terug naar het Vaderland*, heeft ze deze problematiek verwerkt. In 1953 verhuisde zij naar Langweer in Friesland, waar zij met een korte onderbreking tot haar dood op 29 april 1983 heeft gewoond.

Achtergrond van haar verhalen zijn vaak de Koninklijke Marine, het leven in Nederlands-Indië en de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog voor het karakter en de manier van leven van de mensen die deze oorlog hebben meegemaakt. Ze was zeer nuchter en sprak vrijuit over menselijke verhoudingen in de liefde. Haar intentie was de boodschap uit te dragen: Hebt eerbied voor elkander, maar wantrouw politieke, machtswellustige individuen.

Dominicus Sel (1679-1726)

Dominicus Sel was de zoon van Theodorus Sel en werd geboren in Meppel. Hij begon zijn academische studies in Groningen in 1702. Hij werd predikant in Wapserveen en Meppel. Waarschijnlijk heeft hij gepreekt in de Grote- of Maria Kerk aan de Hoofdstraat 52. In 1712 werd hij door de classis van Amsterdam als predikant in Indië benoemd. Hij vertrok met het schip de *Arion* naar Batavia en kwam daar na acht maanden behouden aan. In het begin van 1713 werd hij naar het eiland Ternate gestuurd. Van hem is bekend dat hij na een verblijf van een jaar nog steeds geen Maleisch verstond. In 1715 en 1716 visiteerde hij kerken en scholen op Celebes en op de eilanden Sangir, Sjawu en Tagulanda. In 1725 keerde hij terug naar Nederland. Hij overleed een jaar later.

Roelof Houwink Hz.(1869-1945)

Roelof Houwink , bijgenaamd 'Kippen-Roelof', groeide uit tot een bekende amateur wetenschapper op het gebied van de erfelijkheidsleer en pluimveehouderij. Hij verdiende de

kost als grossier van koloniale waren, als koffiebrander en als secretaris van de Kamer van Koophandel Drenthe. Houwinks fascinatie voor de erfelijkheidsleer verwerkelijktte hij in verschillende kruisingsexperimenten, onder anderen met geïmporteerde oerhoenders uit Java. Hij zette de grossierderij van zijn vader voort. Trok er regelmatig op uit om klanten te bezoeken. Hij hield jarenlang een dagboek bij waarin hij opschreef wat hij beleefde op zijn tochten door Drenthe. Later stelde hij er twee boekjes over samen: Drentse typen en novellen (1932) en Uut oes Drèense Land (1935). Hij trouwde in 1892 Sara J.C. Hesselink, de dochter van een azijn fabrikant. Ze gingen wonen in het huis dat stond tussen de Rijks-HBS (Zuideinde 76) en hotel Ogterop (Zuideinde 70) dat in de loop van de tijd uitgebouwd is als Schouwburg. In zijn vrije tijd nam hij proeven met allerlei dieren, kippen, bijen, kanarievogels, honden en wolven, schapen en geiten. Hij importeerde wolven uit Siberië en hoenders uit Java. Dat deed hij op een stuk groenland achter de HBS naast het sportterrein. Nu staat daar de Zuiderschool en werd op deze plek het Beatrixpark ontwikkeld. Op den duur experimenteerde hij hoofdzakelijk met kippen. Zijn werk trok de aandacht van de hoogleraar Hugo de Vries uit Leiden en hij wisselde proeven met hem uit. De Vries zorgde er voor dat Roelof Houwink voor zijn erfelijkheidsstudies werd beloond met de Mendel-medaille, een internationale onderscheiding genoemd naar de grondlegger van de erfelijkheidsleer Gregor Mendel.

Bronnen

Oude Jeugdboeken <https://www.oudejeugdboeken.nl> › schrijvers › fenna
Van der Veer, (1999). *Fenna Feenstra: toegewijd huisvrouw, moeder én schrijfster*. Boekenpost. Tijdschrift voor de liefhebber van boeken, strips en boekencuriosa, Alkmaar.
Informatie op www.oudmeppel.nl
Wiecher Ponne, een verdwenen grossieerderij, deel 3: Firma Roelof Houwink Hz&Co. v/h Stokhuijzen &Co,. In: *Oud Meppel*, jaargang 43/2 juni 2021, p 31-38.
Roelof Houwink, *De hoenderrassen in hunne vormen en kleuren*. In 1983 als facsimile opnieuw uitgegeven.
Roelof Houwink, *Wat ieder voor en na het huwelijk moete weten* (1930).
Roelof Houwink, *De hoenderrassen*, deel 1-2. Overzicht van alle bekende hoenderrassen, in hunne vormen en kleuren. Deel 3-4, De Teeltkeus, fokleer, overzicht van kruisingsproeven bij hoenderrassen, volgens Mendel. Assen, 1909 en 1914.
https://nl.wikipedia.org/wiki/Pieter_Hofstede_Crull
Kees Bosma, Petrus Hofstede Crull (1862-1925), een Drent die gouverneur van Suriname werd. In: *Waardeel*, Drents Historisch Tijdschrift (nr. 4-2002) jaargang 42, uitgegeven door de Vereniging voor Geschiedenis en genealogie.
<https://www.geni.com/people/Jan-Kiers/6000000014207641101>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Eduard_Frankfort
Joods Historisch Museum- Eduard Frankfort
<https://www.galerietrompenburgh.nl/FRANKFORT.html>
De Valk, lexicon kunstenaars, Laren-Blaricum-Holland tussen 1890 en heden.
F.A. Romein, *De hervormde predikanten van Drenthe* (1861)
Biografisch woordenboek van Oost-Indische predikanten

